



АНАТОЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ САМОЙЛЕНКО **(до 75-річчя від дня народження)**

Другого січня 2013 р. виповнилося сімдесят п'ять років видатному математику, доктору фізико-математичних наук, професору, академіку НАН України Анатолію Михайловичу Самойленку — одній із найяскравіших особистостей у сучасній українській науці.

Народився Анатолій Михайлович у 1938 р. в с. Потіївка Радомишльського району Житомирської області. У 1955 р. вступив до Київського державного університету ім. Т. Шевченка на геологічний факультет. Однак, серйозно захопившись математикою, продовжив навчання на механіко-математичному факультеті, який закінчив із відзнакою у 1960 р. За запрошенням академіка Ю. О. Митропольського став аспірантом Інституту математики АН УРСР, де долучився до Київської наукової школи Крилова – Боголюбова, що тоді активно розвивалась. У 1963 р. захистив кандидатську дисертацію „Применение асимптотических методов для исследования нелинейных дифференциальных уравнений с нерегулярной правой частью” і почав працювати в Інституті математики АН УРСР. У 1967 р. він блискуче захистив докторську дисертацію „Некоторые вопросы теории периодических и квазипериодических систем” і став наймолодшим доктором наук в Україні. Опонентами по дисертації виступили всесвітньо відомі вчені В. І. Арнольд та Д. В. Аносов.

Із 1965 до 1974 р. А. М. Самойленко працював старшим науковим співробітником Інституту математики АН УРСР, паралельно викладаючи в Київському державному університеті ім. Т. Шевченка. У 1974 р. отримав звання професора, а в 1978 р. його було обрано членом-кореспондентом АН УРСР. Відоме ім'я в науковому світі Анатолію Михайловичу принесла монографія „Метод ускоренной сходимости в нелинейной механике”, над якою він працював

разом зі своїми видатними київськими вчителями — академіками М. М. Боголюбовим та Ю. О. Митропольським.

З 1974 до 1987 р. Анатолій Михайлович керував кафедрою інтегральних та диференціальних рівнянь на механіко-математичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Ці роки відзначені особливо бурхливою науковою активністю на кафедрі, де разом із Ю. О. Митропольським та Д. І. Мартинюком було отримано значні результати з теорії диференціальних рівнянь із запізненням, а з учнем Анатолія Михайловича — нині академіком НАН України М. О. Перестюком — із теорії диференціальних рівнянь з імпульсними збуреннями.

З 1987 р. Анатолій Михайлович очолює відділ звичайних диференціальних рівнянь Інституту математики АН УРСР (сьогодні — відділ диференціальних рівнянь та теорії коливань Інституту математики НАН України), директором якого є з 1988 р. Початок цього плідного творчого етапу наукової біографії вченого було відзначено фундаментальною монографією, присвяченою якісній теорії інваріантних многовидів динамічних систем. Ця робота стала основою для побудови загальної теорії збурень інваріантних торів нелінійних динамічних систем на торі. У співпраці з Ю. О. Митропольським та В. Л. Куликом, зокрема, застосовано метод функцій Ляпунова до дослідження дихотомій у лінійних диференціальних системах загального вигляду. Разом із М. Й. Ронто, а потім із В. М. Лаптинським та К. К. Кенжебаєвим розвинено конструктивні методи теорії крайових задач для систем звичайних диференціальних рівнянь. Разом зі своїм учнем — нині членом-кореспондентом НАН України О. А. Бойчуком — досліджено складні класи резонансних крайових задач, лінійна частина яких не описується фредгольмовими операторами нульового індексу. Разом із Ю. В. Теплінським зроблено суттєвий внесок у теорію злічених систем звичайних диференціальних рівнянь. Широке коло якісних питань теорії нелінійних динамічних систем на торі досліджено разом із Р. І. Петришиним.

На сьогоднішній день А. М. Самойленко — автор понад 600 публікацій, серед яких 30 монографій та 15 навчальних посібників. Більшість його робіт перевидано іноземними мовами. За даними міжнародних наукових сайтів MathSciNet наукові праці Анатолія Михайловича цитувалися 791 раз 514 авторами, згідно з Google Scholar Citations список цитувань перевищує 4070 разів, а відомий у науковому світі індекс Хірша (h-index) ювіляра дорівнює 25.

Наукові інтереси вченого охоплюють широке коло актуальних і важливих проблем якісної теорії диференціальних рівнянь нелінійної механіки та теорії нелінійних коливань. Глибокі результати в цій галузі принесли Анатолію Михайловичу заслужену повагу в Україні та за її межами. Академік А. М. Самойленко — засновник визнаної світовою математичною спільнотою наукової школи з теорії багаточастотних коливань та теорії імпульсних систем. Багаторічне успішне керівництво Інститутом математики НАН України сприяє бурхливому розвитку української математики та продовженню найкращих традицій всесвітньо відомої київської наукової школи Крилова – Боголюбова – Митропольського. Міжнародне визнання математичних результатів Анатолія Михайловича підтверджують поширені в математичній літературі назва „чисельно-аналітичний метод Самойленка” та термін „функція Гріна – Самойленка”, що позначає ядро інтегрального оператора, пов’язаного із задачею про інваріантний тор динамічної системи.

Велику увагу вчений приділяє підготовці висококваліфікованих наукових кадрів. Протягом кількох десятиліть він викладає в Київському національному університеті ім. Т. Шевчен-

ка, керує науковою роботою аспірантів та докторантів. У 1998–2011 рр. Анатолій Михайлович читав лекції в Національному технічному університеті України „Київський політехнічний інститут”, зокрема, очолював кафедру диференціальних рівнянь фізико-математичного факультету. Незважаючи на надзвичайно насичений та щільний робочий графік, за яким він працює вже понад 20 років на посаді директора Інституту математики НАН України (а з 2006 року також займає посаду академіка-секретаря Відділення математики НАН України), знаходить час і на науково-організаційну та громадську діяльність. Зокрема, А. М. Самойленко є президентом Всеукраїнської благодійної організації „Фонд сприяння розвитку математичної науки”. Чимало юних талантів із „малої батьківщини” Анатолія Михайловича вдячні йому як засновнику та керівнику благодійного фонду сприяння розвитку талановитих дітей та юнацтва міста Малина.

Завдяки широкій науковій ерудиції, неабияким педагогічним здібностям, твердому та наполегливому характеру й феноменальній інтуїції Анатолію Михайловичу вдалося відшукати та виховати плеяду неординарних науковців. Серед його учнів 33 доктори та 82 кандидати фізико-математичних наук. Це співробітники престижних наукових установ, академіки, професори, завідувачі кафедр, декани, ректори, науковці, педагоги, керівники різних рівнів. Завдяки яскравому математичному таланту, великим організаторським здібностям, принциповості та людяності Анатолій Михайлович користується авторитетом та повагою математичної громадськості.

Вся наукова діяльність А. М. Самойленка пов'язана з Києвом. Саме тут, продовжуючи традицію визначних попередників, Анатолій Михайлович започаткував та регулярно проводить наукові семінари з теорії диференціальних рівнянь у Інституті математики НАН України та на механіко-математичному факультеті Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Він є членом Київського, Українського та Американського математичних товариств, входить до складу редакційних колегій багатьох українських та зарубіжних математичних журналів, серед яких „Український математичний журнал”, „Доповіді Національної академії наук України”, „У світі математики”, „Nonlinear Mathematical Physics”, „Memoirs on Differential Equations and Mathematical Physics”, „Miskolc Mathematical Notes”. Анатолій Михайлович є одним із співзасновників та головним редактором журналу „Нелінійні коливання”. У 1995 р. його було обрано дійсним членом Національної академії наук України, а у 2002 р. — дійсним членом Європейської академії наук. А. М. Самойленко нагороджений орденами Дружби народів (1984 р.), „За заслуги” III ступеня (2003 р.) та Ярослава Мудрого V ступеня (2008 р.), Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України (1987 р.), є лауреатом Державних премій України в галузі науки і техніки (1985, 1996 рр.), Державної премії України в галузі освіти (2012 р.), Республіканської премії ім. М. Островського (1968 р.), премій Академії наук України ім. М. М. Крилова (1981 р.) та М. М. Боголюбова (1998 р.), премій НАН України ім. М. Лаврентьева (2000 р.), М. В. Остроградського (2004 р.) та Ю. О. Митропольського (2010 р.), отримав звання Соросівського професора (1998 р.) та заслуженого діяча науки і техніки України (1998 р.).

Анатолію Михайловичу вдалося досягти успіхів та визнання у науковому світі завдяки неординарним здібностям, оригінальному стилю мислення та великим наполегливості і працездатності. Такому продуктивному творчому довголіттю визначного вченого значною мірою сприяло домашнє тепло родини, дорогі йому дружина Липа Григорівна та син Анатолій. Липа Григорівна є вірним другом, опорою та помічницею вже понад 50 років. Вона — кандидат

фізико-математичних наук, багато років працювала в Інституті кібернетики НАН України, привітна та надзвичайно гостинна людина. Син, Анатолій, високоосвічений, з широкими енциклопедичними знаннями, талановитий науковець — фахівець із генетики. Науковий ступінь доктора філософії отримав у Німеччині у відомому Геттінгенському університеті. Наснаги та натхнення додають ювіляру і його маленькі онуки.

Вже понад півстоліття Анатолій Михайлович невтомно працює на благо математичної науки. Він сповнений нових ідей, сил та наснаги. Як вдячні колеги та учні, від щирого серця бажаємо дорогому ювілярові нових досягнень, успіхів у всіх починаннях, творчих злетів, міцного здоров'я та великого сімейного щастя на многая і благая літа.

*Ю. М. Березанський, О. А. Бойчук, М. Л. Горбачук, Ю. А. Дрозд,
В. С. Королюк, І. О. Луковський, В. Л. Макаров, А. Г. Нікітін, М. О. Перестюк,
М. І. Портенко, Ю. С. Самойленко, Ю. Ю. Трохимчук, В. В. Шарко, О. М. Шарковський*